

GAZDASÁGI SZEMLE.

Nemzetközi kartellmozgalom.

A háboru során bennünket éri területvesztések folytán számos iparágunk túldimenzionálttá vált. Még fokozta ezt a túldimenzionáltságot az, hogy a pénz elértéktelenedésével járó veszteségek elkerülése céljából a legtöbb iparvállalat költséges beruházásokat eszközölt, abban a reményben, hogy e beruházások mint állandó értékű vagyoni töké, majd a várt gazdasági fellendülés idejében hozzájárulnak meg kamataikat. A fellendülés azonban elmaradt s helyette súlyos fogyasztási krízis állt be. Hozzájárult mindehhez a jelenlegi általában súlyos gazdasági helyzet, amelynek során a valuta-stabilizáció az ország minden termelőjétől és fogyasztójától súlyos áldozatokat követelt, minnek folytán a piac felvevőképessége a minimumra szállott alá. Ennek ismét az a következménye, hogy a kínálat mindenütt sürgetővé vált, ami fokozatos árlemorzsolódást eredményezett, úgy hogy az árak általában a termelési költségek nivójára szálltak alá. Megállapíthatjuk, hogy ipari életünk minden ágában élénken érezhető az óhaj a további árleromlásnak kartellszerű megállapodásokkal való megakadályozása iránt.

Mindez vonatkozik a kartellalakítási hálomra általában és jelesül a belföldi kartellek vagy kartellszerű egyezmények létesítésére. A nemzetközi megállapodások azonban némileg más megítélés alá esnek, mert Csonkamagyarország jelen politikai és gazdasági helyzetében alig gondolhat nagyobb szabású kivitel-i lehetőségekre, hanem arra kell berendezkednie, hogy lehetőleg saját piacát lássa el. A nemzetközi megállapodásokba való bekapcsolódásunk tehát igazi lendületre csak akkor kapna, ha jelesül a szomszédos és a keleti államokkal sikerülne olyan kereskedelmi és vámegyezményeket létesítenünk, amelyek az ezen országokba való kivitt ismét lehetségessé tennék.

Ennek dacára iparunk érthető és jóakaró érdeklődéssel, mezőgazdaságunk pedig bizonyos idegességgel nézi a nemzetközi kartellek alakítására vonatkozó és folyton élénkebbé váló mozgalmakat.

Ezidőszerint a kartellfejlődés pillanatnyi helyzete nagy vonásokban a következő:

A háboru előtti osztrák-magyar *vaskartell* lazább formában bizonyos mértékben folytatódik. A háboruelőtti kartell termelést kontingentáló kartell volt, míg a legutolsó időig a magyar, osztrák, cseh és román vasművek között állott fenn egy kartellszerű megállapodás az export-piacokon való versenyzésre vonatkozólag. A belföldi piacokat a kartell az illető nemzet iparának biztosította. E pillanatban a magyar vasműveknek a nyugateurópai nemzetközi vaskartellbe való belépése immár befejezett tény.

A régi Osztrák-Magyar Monarchia területén fennállott *műtrágya*-kartell mint nemzetközi kartell van érvényben Magyarország, Jugoszlávia, Csehszlovákia és Ausztria műtrágya-

gyárai között. A kartellszervezet meghatározza a termelést és a nemzetközi piacokat az illető államnak biztosítja. Külön megállapodás állapítja meg azon határszéli gyárak piacait, amelyeknek a természetes vevőköre a szomszédos állam területén van. A magyar és jugoszláv gyárak közös elszámoló irodát is tartanak fenn, míg a négy országra kiterjedő megállapodás ilyen szervezetet nem ismer.

Nemzetközi *csontkartell*ben egyesültek Németország, Magyarország, Jugoszlávia, Románia, Ausztria és Csehszlovákia csontfeldolgozó telepei. A kartellszerű megállapodásnak a főcélja a korlátozott mennyiségű csonanyag biztosítása kartelltagok számára. A kartell megállapítja a piacokat, illetőleg a világgiazi verseny tekintetében korlátozásokat állít fel tagjai számára.

A magyar *zománcművek* tagjai az Ausztria, Lengyelország, Csehszlovákia és hazánk területére kiterjedő európai zománcművek szövetségének.

A nemzetközi *izzólámpakartell*nek tudunkkal Amerikában van a központja s az a rayonirozás rendszerén alapul. Évenként megállapítja az egy-egy gyárra eső kontingenst s az árakat. A kontingens netáni túllépéséből eredő bevételt az illető gyár a központha köteles beszolgáltatni. Egyébként az egyes gyárak megtartják önállóságukat. A gyártmánytipusok egységesítve vannak.

Végül a magyar ipar immár tagja a nemzetközi *kálikartell*nek is.

A kartellezésnek az árakra gyakorolt hatását mindez esetekben nehéz a többi tényezőtől különválasztani.

Nemzetközi *kartellek*, Magyarország részvétele nélkül, a következők alakultak az 1926. évben:

Sinkartell: 1914-ben a háború következtében felbomlott. 1926-ban újból megalakult Londonban; résztvesznek Anglia, Franciaország, Németország, Belgium és Luxemburg gyárai.

Vaskartell. A sinkartell nyomában, de attól függetlenül, hónapokig húzódó tárgyalások eredményeként jött létre a legutóbbi időben. A felosztandó kontingensből, a végleges megegyezés szerint, Németországnak 43 százalék, Franciaországnak 38 százalék jut, és a többi Belgium, Luxemburg és a Saarvidék között oszlik fel. A cseh és angol művek csatlakozása bizonytalan.

Német-francia nyersvasegyezmény. A németországi nyersvasbehozatalra és a saarvidéki piac megosztására vonatkozik.

Európai alumíniumkartell. Tagjai a francia, angol, német és svájci gyárak.

Nemzetközi csőegyezmény, német, francia és luxemburgi gyárak között.

Rézkereskedelmi szindikátus. A világ réztermelésének kilencven százalékát foglalja magába, csak Japán és Ausztrália áll kívül.

A Párisban székelő Nemzetközi Kereskedelmi Kamara erőteljes akciót folytat a nemzetközi kartellek ügyeire kiterjedő *nemzetközi kamarai választottbíráskodás* megszervezése érdekében. E kérdés persze összefügg a kartellek fölötti állami fel-

ügyelet nemzetközi szabályozásával. Amíg érzésben az egyes államok különbözőkép járnak el, a Kamara döntőbíráskodása nehezen képzelhető, mert azt lényegesen befolyásolja az érdekelt államok jogállapota és a kényszernek vagy beavatkozásnak foka és módja; amelyet egy-egy állam a maga kartelljeire gyakorol. Tegyük fel pl., hogy vita támad a kartell két tagja között, akiknek egyike olyan állam polgára, amely a kartellt, mint erkölcstelen ügyletet, érvénytelennek tekinti, a másika pedig oly állam polgára, amely szerint a megállapodás érvényes. Ha most a jury az előbbi valamely kartellmegállapodás betartására kötelezné is, verdiktje nem volna végrehajtható, mert a nemzetközi jogsegély terén legelőzékenyebb állam sem megy el odáig, hogy végrehajtatni engedjen oly teljesítést, amely az ő felfogása szerint a jó erkölcsökbe ütközik. Belejártszik továbbá a kérdésbe az is, — mire nézve szintén a legeltérőbb felfogások érvényesülnek a különböző államokban — vajjon külföldi választottbíróóság ítéletét egyáltalán végrehajtható közokiratnak elismerik-e? A kérdés nálunk is vitás. Végül nehézségek támadnak oly állammal szemben, amely, mint Németország, a kartelljei fölött hathatós közigazgatási ellenőrzést gyakorol és azokat különleges bíráskodás alá vonja, mely bíráskodási jogáról aligha lenne hajlandó lemondani a kamarai választott bíráskodás javára. Ahhoz tehát, hogy ily választottbíráskodás kellő alakban létrejöhessen, a nemzetközi kartellek anyagi és alaki jogának nemzetközi szabályozására volna szükség, ami valószínűleg egy magas nemzetközi bírói fórumnak (Hága, Genf) delegálására és kizárólagos hatáskörének megállapítására vezetne.

Dr. Meszlény Artur.

A fogyasztás finanszírozása.

Akik a gazdasági válságokon átsegítő csodaszerekben hinni tudnak, azok a fogyasztás finanszírozásának újabban erősen felkapott gondolatában bőséges alkalmat találhatnak arra, hogy fantáziájukat utjára engedjék. A gondolat első pillanatra tényleg megvesztegető. Mi az oka a mai gazdasági pangásnak? A vak is látja, hogy a vásárló erő hiánya, és ennél fogva a fogyasztás erős korlátozottsága juttatták úgy az ipart, mint a kereskedelmet mai válságos helyzetébe. Ha tehát egy egyszerű fogással, — a részletfizetési üzlet korlátlan kibővítésével — mindenkít abba a helyzetbe hozunk, hogy már ma megvehesse azt, amit különben csak 6—12 hónap alatt vásárolhatna meg, úgy csak természetes, hogy a fogyasztás és ennek következtében úgy a kereskedelem, mint az ipar foglalkoztatása egyszerre a mai-nak többszörösére emelkedne.

Ez a fokozott foglalkoztatás a maga részéről visszahatna az általános kereseti viszonyokra, amennyiben új munkaalkalmak teremtetésével azokat feljavitáná. Ezt a megvesztegető teóriát még hatásosabbá teszi az a körülmény, hogy maga a gondolat mai formájában Amerikából, a gazdasági jólét hazájából származik, sőt sokak szerint a fogyasztás finanszírozása egyik